

Mirosława Modrzewska

Washington Research Library Consortium (WRLC) – wspólna polityka gromadzenia zbiorów

Forum Bibliotek Medycznych 1/2, 249-255

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wymiana międzybiblioteczna jest niewątpliwie znaczącym źródłem publikacji zasilającym zbiory biblioteczne. Chociaż u jej podstaw nie leżą regulacje prawne tylko nieformalne ustalenia, okazała się bardzo trwałym składnikiem gromadzenia zbiorów. Zmiany ekonomiczne ostatnich lat zmuszają jednak do uwzględnienia w polityce gromadzenia zbiorów aspektów finansowych. Czy opłaca się wysyłać własne, poszukiwane tytuły, by w zamian otrzymywać tytuły zdecydowanie mniej „chodliwe”? Czy warto zapełniać magazyny „martwymi” woluminami?

Zastosowanie w bibliotekach komputerów i stworzenie dostępu do Internetu dało zupełnie inne, pełniejsze możliwości wykorzystania zasobów różnych uczelni. Możliwy stał się szybki dostęp do źródeł, podgląd katalogów, szybkie porozumiewanie się i przekazywanie danych. Można stworzyć na stronach bibliotecznych listę publikacji proponowanych do wymiany. Wymiana mogłaby się odbywać tak jak dotychczas – bezgotówkowo, na zasadzie barteru, z zachowaniem ekwiwalencji cen, ale z możliwością porozumienia się dwóch stron co do wyboru pozycji. Byłoby to chyba najkorzystniejsze rozwiązanie, pozwalające efektywnie prowadzić wymianę międzybiblioteczną.

Bibliografia

B i l i ń s k i Lucjan: Czy potrzebne są regulacje prawne w sprawie wymiany materiałów bibliotecznych? *Bibliotekarz* 2003 z. 7/8 s. 46

K u z i e l a Małgorzata: Wymiana na nowe. <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/es01-06.html>

L a v a l Józefa de: 20 lat współpracy bibliotek medycznych. Refleksje jubileuszowe. *Biul. GBL* 2001 z. 365 s. 3–15

P i o t r o w i c z Aniela, G r z ą d z i e l e w s k a Ewa, T o r l i ń s k a Barbara: Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce. http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadziewska_BTorlinska.pdf

Ś l i w i ń s k a Maria: Współpraca bibliotek: więcej korzyści dla „własnych” czy „obcych” użytkowników? <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/MSliwinska.pdf>

Mgr Mirosława Modrzewska
Gdańsk – AM

WASHINGTON RESEARCH LIBRARY CONSORTIUM WRLC – WYBRANE ZAGADNIENIA POLITYKI GROMADZENIA ZBIORÓW

Streszczenie

Biblioteki amerykańskie mają długoletnią tradycję w tworzeniu konsorcjów. Jednym z przykładów takiego wspólnego działania jest utworzone w 1987 roku Washington Research Library Consortium (WRLC). W jego skład weszły biblioteki naukowe z Waszyngtonu: American University, The Catholic University of America, Gallaudet University, George Washington University, Georgetown University,

Marymont University. Są to biblioteki zarówno uczelni prywatnych jak i państwowych, różniące się wielkością swoich zbiorów i profilem gromadzenia.

W referacie przedstawiono założenia pierwotnego planu strategicznego z 1992 roku i jego dalsze modyfikacje. W szerszy sposób omówiono dwa programy związane z realizacją powyższego planu:

- wspólna polityka gromadzenia zbiorów;
- wspólny magazyn składowy.

Historia tworzenia konsorcjów przez biblioteki w Stanach Zjednoczonych ma wieloletnią tradycję, sięgającą lat osiemdziesiątych XIX wieku.

Do najstarszych należą prace nad ujednoczeniem katalogowania zbiorów. W tym celu na początku XX w. Biblioteka Kongresu rozpoczęła rozsyłanie kart katalogowych do bibliotek z nią współpracujących, inicjując w ten sposób proces rozpowszechnienia słownika haseł przedmiotowych - znanego nam wszystkim jako LC Subject Headings.

Większość konsorcjów bibliotek akademickich Stanów Zjednoczonych powstało w latach sześćdziesiątych XX w. Główną ich misją było dzielenie się gromadzonymi zasobami. Dotyczy to również Konsorcjum Bibliotek Naukowych Waszyngtonu – Washington Research Library Consortium – WRLC.

Konsorcjum waszyngtońskie jest dobrowolnym zrzeszeniem prywatnych i publicznych uniwersytetów i powstało na gruncie wieloletniej współpracy bibliotek siedmiu uniwersytetów:

American University
The Catholic University of America
Gallaudet University
George Mason University
George Washington University
Marymount University
The University of the District of Columbia

Do konsorcjum w późniejszym okresie przystąpił Georgetown University.

Zarząd konsorcjum WRLC powołano w 1987 r. i początkowo reprezentował interesy bibliotek w kontaktach z wydawcami.

W następnych latach działalność jego została zintensyfikowana. W 1989 r. członkowie-założyciele pokryli koszty trzyletniego projektu wdrożenia wspólnego systemu bibliotecznego i programów go uzupełniających; w 1990 r. uruchomiono katalog online ALADIN – Access to Library and Database Information Network, w 1991 r. uzupełniony o abstraktowe bazy danych, a od 1994 r. uruchomiono dostęp do zasobów pełnotekstowych.

W 1992 r. uniwersytety podpisały umowę konsorcyjną.

W 1994 r. dzięki funduszom Ministerstwa Edukacji i bezpłatnemu przekazaniu gruntu przez władze Prince George County powstał wspólny magazyn składowy.

W 2002 r. rozpoczęto wdrażanie projektu digitalizacji zbiorów.

Podpisana w 1992 r. umowa konsorcyjna określała zakres usług świadczonych przez Zarząd WRLC instytucjom biorącym udział w konsorcjum oraz obowiązki bibliotek wobec zarządu.

Zarząd WRLC składa się z dyrektora i ok. 20 pracowników, m.in. informatyków, administratorów sieci, pracowników magazynu składowego oraz bibliotekarzy systemowych. Nadzór nad działalnością Zarządu WRLC sprawuje Kolegium Dyrektorów Bibliotek Konsorcjum.

Finansowanie usług WRLC

Konsorcjum jest finansowane przez instytucje w nim uczestniczące.

Część środków pozyskiwana jest jednak z dotacji rządowych (np. granty na budowę magazynu składowego).

Roczna składka opłacana przez biblioteki obejmuje koszty związane z:

- wspólnym elektronicznym systemem bibliotecznym ALADIN (w tym oprogramowanie, sieć telekomunikacyjna, pracownicy potrzebni do obsługi systemu);
- wspólną polityką gromadzenia zbiorów: roczne subskrypcje do zasobów informacji dostępnych dla wszystkich członków konsorcjum;
- konwersją kart katalogowych do formatu elektronicznego;
- składowaniem zbiorów;
- udostępnianiem zbiorów (codzienne rozwożenie zamówionych/zwróconych książek do odpowiednich bibliotek).

Każda z bibliotek, ze środków własnych, mogła zakupić dodatkowe usługi związane:

- z posadowieniem bazy danych lokalnie;
- ze sporządzeniem inwentarzy dla materiałów przechowywanych w magazynie składowym;
- z zakupem uzupełniającym, np. naklejki do kodów paskowych, dodatkowy sprzęt komputerowy.

Dyrektor WRLC przedstawia do akceptacji komisji dyrektorów projekt budżetu operacyjnego na bieżący rok wraz z projektem planowanego budżetu na dwa kolejne lata.

Uczelnie obowiązuje trzyletni okres wypowiedzenia udziału w konsorcjum, w którym jednak wpłacają należne składki.

W latach 1991–1997 koszt udziału w konsorcjum pozostawał na tym samym mniej więcej poziomie. W roku 1998, w związku z planem zakupu nowego systemu bibliotecznego i sprzętu komputerowego, zatwierdzono wzrost rocznej składki.

Porozumienie uczestników wymaga, aby komisja dyrektorów korygowała plan podziału budżetu co najmniej raz na pięć lat. Po raz pierwszy zrobiono to w roku 1997, ustalając schemat podziału:

- 60% dzieli się proporcjonalnie do wykorzystania usług WRLC, biorąc pod uwagę wskaźnik FTE, tzn. wielkość uczelni;
- 20% dzieli się proporcjonalnie według wydatków poniesionych w każdej z bibliotek (im większe nakłady, tym mniejsza opłata);
- 20% dzieli się równomiernie pomiędzy członków konsorcjum.

Cele i zadania Konsorcjum

Plan strategiczny z 1992 r. wyznaczył główne cele Konsorcjum na najbliższe lata i obejmował:

- wspieranie procesów kształcenia i badań naukowych uczelni poprzez wzbogacanie zasobów bibliotecznych i informacyjnych;
- poprawę jakości usług dostarczanych członkom społeczności akademickiej;
- efektywne gospodarowanie funduszami przydzielonymi bibliotekom przez uczelnie.

Wraz z rozwojem procesów automatyzacji bibliotek i technologii informatycznych modyfikacji uległy także cele konsorcjum, dlatego w 1997 r. pierwotny plan uzupełniono o zagadnienia związane:

- z rozwojem nowych technologii informatycznych (oprogramowanie, sprzęt, sieć);
- z eksplozją informacji dostępnej w formie elektronicznej (reprinty online i oryginalne publikacje);
- z szerokim dostępem do informacji online poprzez sieć lokalną, regionalną i Internet.

Cele i zadania zmodyfikowanego planu zawarto w sześciu programach:

1. Wspólny elektroniczny system biblioteczny
2. Rozwój wspólnej kolekcji
3. Usługi związane z wzajemnym udostępnianiem zbiorów
4. Wspólny magazyn składowy
5. Inne wspólne projekty
6. Usługi dla instytucji spoza konsorcjum

Nawiązując do tematyki naszej Konferencji bardziej szczegółowo omówiony zostanie program 2: *Rozwój wspólnej kolekcji*.

Polityka gromadzenia zbiorów w Konsorcjum

Jednym z celów konsorcjum jest rozszerzenie zakresu i wzbogacanie źródeł informacji przeznaczonych dla studentów i pracowników naukowych WRLC dostępnych w różnych mediach.

Realizuje się to przez:

- zapewnienie odpowiedniego poziomu funduszy na gromadzenie zbiorów, aby zachować podstawowe potrzeby każdej biblioteki i pokryć zobowiązania związane ze wspólną kolekcją;

- określenie profilu gromadzenia zbiorów każdej z bibliotek, w zależności od poziomu kształcenia i dziedzin naukowych specyficznych dla danej uczelni;
- prowadzenie wspólnej polityki gromadzenia i finansowania zakupu wydawnictw elektronicznych, drukowanych, itp. w celu obniżenia kosztów;
- porozumienia z dostawcami książek w celu wynegocjowania jak najkorzystniejszych warunków zakupu;
- stworzenie rekordów katalogowych dla wcześniej nieskatalogowanych zbiorów, aby zapewnić dostęp do informacji o całym zasobach.
- zmniejszenie liczby dublujących się tytułów.

Efektem realizacji powyższego zadania było opracowanie wspólnej polityki w zakresie gromadzenia czasopism w bibliotekach konsorcjum.

Członkowie WRLC utrzymali prenumeratę zadeklarowanych wiodących tytułów czasopism z wybranych dziedzin, którym przyznano tzw. „status chroniony”.

Taki status jest przyznawany co najmniej jednemu zasobowi w zbiorach na okres pięciu lat.

Nadając tytułowi czasopisma „status chronionego” bierze się pod uwagę m.in. następujące kryteria:

- znaczenie treści czasopisma i jego poziomu naukowego w odniesieniu do misji kształcenia i badań naukowych instytucji WRLC;
- bieżący koszt subskrypcji i historię wzrostu cen z ostatnich lat;
- zasięg dostępności online w sieci WRLC;
- bieżące i potencjalne wykorzystanie i/lub liczbę cytowań w literaturze naukowej;

Biblioteka nie może dowolnie skreślać z prenumeraty takiego tytułu, zwłaszcza, jeśli np.:

- tytuł pochodzi z zadeklarowanego w ramach konsorcjum profilu dziedzinowego;
- wspomaga profil kształcenia macierzystej instytucji i spełnia wymogi akredytacji;
- zdekompletowałyby to zasoby danego tytułu.

Jeśli wniosek o skreślenie z prenumeraty czasopisma posiadającego „status chroniony” zostanie odrzucony, a biblioteka nie ma środków na kontynuację prenumeraty (i jest jedyną biblioteką, która posiada ten tytuł), komitet może zdecydować o pokryciu kosztów zakupu z dostępnych funduszy konsorcjum.

Osiągnięcia Konsorcjum

Współpracujące w ramach konsorcjum biblioteki zrealizowały m.in.:

- ALADIN – elektroniczny system biblioteczny;
- ARIEL – system przesyłania dokumentów;
- standard wypożyczeń międzybibliotecznych;

- sfinansowanie konwersji retrospektywnej, dzięki której do katalogu online dodano 500.000 rekordów;
- zakup baz danych dla konsorcjum;
- zarządzanie prenumeratą czasopism, gwarantującą utrzymanie wiodących tytułów czasopism w wybranych dziedzinach;
- katalogowania w formacie MARC;
- digitalizację zbiorów;
- magazyn składowy.

Wspólny magazyn składowy

Magazyn składowy WRLC

Magazyn składowy znajduje się w Upper Marlboro, Maryland. Oddano go do użytku w kwietniu 1994 roku. Jest jednocześnie siedzibą Zarządu WRLC.

Obiekt składa się z:

- biura zarządu WRLC
- centrum komputerowego
- miejsca pracy dla obsługi magazynu
- magazynu (z możliwością dobudowy dwóch dalszych modułów).

Magazyn został zbudowany w celu zwolnienia powierzchni w bibliotekach Konsorcjum. Przechowuje się tu głównie druki zwarte, czasopisma, materiały audio-wizualne i archiwalia. W pierwszym roku działalności zgromadzono w nim ok. 500.000 jednostek inwentarzowych, co stanowiło 1/3 jego pojemności.

Do 2002 r. z wynajmu powierzchni instytucjom spoza konsorcjum uzyskiwano dodatkowe środki.

Magazyn jest przykładem nowoczesnej techniki wysokiego składowania zbiorów. Zbudowany z 6 rzędów regałów, każdy o długości ok. 426 m i wysokości ok. 9 metrów. Zainstalowany system klimatyzacji zapewnia stałą temperaturę, wilgotność, ochronę przed kurzem. Magazyn jest całkowicie zautomatyzowany. Materiały są umieszczane w specjalnych pojemnikach i ustawiane według wielkości. Automatyczne przenośniki sterowane przez system zarządzania magazynem transportują wyszukaną pozycję do stanowisk obsługi magazynu.

Każda jednostka, zanim trafi na półkę, jest oznakowywana kodem paskowym. W ten sposób powstał inwentarz zbiorów znajdujących się w magazynie.

Na miejscu znajduje się niewielka czytelnia, natomiast kopie artykułów z czasopiśmie tu przechowywanych przesyłane są w systemie ARIEL.

Prezentowane konsorcjum jest jeszcze jednym przykładem efektów działań wspólnych, dodajmy jednak – działań instytucji, których możliwości finansowe i organizacyjne znacznie odbiegają od tych, w których funkcjonują polskie biblioteki.

Bibliografia

B o s t i c k Sharon L.: The history and development of academic library consortia in the United States: an overview. *The Journal of Academic Librarianship*, 2000 Vol. 27 nr 1 s. 128-130

P i o t r o w i c z Grażyna: Konsorcja bibliotek uczelnianych – wczoraj, dziś i jutro. *EBIB* 2002 nr 7

E x e c u t i v e summary of WRLC Strategic Plan 1997. Materiały niepublikowane

W R L C Action Plan 1997–98. Materiały niepublikowane

Dr Artur Jazdon
Poznań – UAM

PROBLEMATYKA ORGANIZACJI ZASOBÓW W NOWOCZESNEJ BIBLIOTECE AKADEMICKIEJ

Kiedy kilka lat temu mówiliśmy o tradycyjnej (nie nazywając jej tak) bibliotece, mówiliśmy z reguły oddzielnie o problemach gromadzenia zbiorów i ich przechowywania oraz sprawach związanych z ich użytkowaniem. Dziś, kiedy świadomie lub nie mówimy o nowoczesnej bibliotece, używamy w zasadzie innego słownictwa, które oddaje nasz zmieniony sposób podejścia do tych problemów. Po pierwsze, mówimy nie tyle o gromadzeniu, co o organizacji dostępu, i nie tyle o zbiorach, co o zasobach. Oczywiście nie oznacza to, że pojęcia: gromadzenie i zbiory wyrzuciliśmy z naszego bibliotekarskiego słownika. Jednak nowe określenia lepiej oddają ducha przemian i nasze podejście do zagadnienia. Drugim, często przywoływanym stwierdzeniem jest to, że biblioteka dziś nie ma być magazynem, a więc nie musi mieć „czegoś” konkretnie, ale jej pracownicy mają wiedzieć, jak dostęp do tego „czegoś” zapewnić swoim użytkownikom. To stwierdzenie jest szczególnie lubiane przez organizatorów bibliotek, którzy mówią z nadzieją, że jak czegoś nie ma, to nie trzeba płacić za zdobycie, opracowanie, przechowanie, podanie czytelnikowi, a więc jest tanie. Jest to ważne w kontekście najczęściej towarzyszącej temu opinii, że środków nie ma albo jest ich mało, a będzie jeszcze mniej. I to w sytuacji, gdy